

Janusz Królikowski

Bierzmowanie jako sakrament duchowej otwartości w refleksji św. Tomasza z Akwinu

---

Collectanea Theologica 59/3, 45-49

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. JANUSZ KRÓLIKOWSKI, GORLICE

BIERMOWANIE JAKO SAKRAMENT DUCHOWEJ OTWARTOŚCI W REFLEKSJI ŚW. TOMASZA Z AKWINU

Wśród zapotrzebowań, jakie stawia dzisiaj teologii życie chrześcijańskie, występuje zasadniczy zwrot do sakramentów jako korzeni tego życia. Świadczy o tym wzmożona „produkcja teologiczna” na obszarze różnych odcinków wiary. W procesie poszukiwań nowych warstw „mistyki sakramentalnej” (sakramentalnego stylu życia chrześcijańskiego) niezastąpionym źródłem pozostaje odwoływanie się do teologii patrystycznej i złotych syntez scholastycznych. Tak wiele można znaleźć jeszcze żywych i bogatych treści w odrzuconych z teologicznego studium i teologicznej medytacji, wypracowanych w niezrównanej twórczości, „traktatów” teologicznych. Wciąż żyje i promieniuje bogactwem natchnień *Summa theologiae* św. Tomasza z Akwinu, a wiele jej treści spokojnie czeka na to, by zaczerpnąć z nich pełną garścią dla naszych potrzeb. W św. Tomaszu z Akwinu, Doktorze Anielskim, wciąż stoi przed naszymi oczami niezrównane zespoleenie pełni i głębi, dające poczucie „dotknięcia” dynamizmu Misterium Boga. Sądzę, że na nową uwagę w naszych czasach zasługuje między innymi Tomaszowa antropologia sakramentalna pełna trafnych i mocnych stwierdzeń. W tym przyczynku chciałbym zwrócić uwagę na jej część dotyczącą sakramentu bierzmowania.

1. Sakrament bierzmowania w antropologii sakramentalnej św. Tomasza z Akwinu

Życie biologiczne (*vita corporalis*) człowieka rozwija się na ściśle określonych etapach. Św. Tomasz analogicznie traktuje życie duchowe chrześcijanina; stwierdza, że rozwój życia biologicznego ma swoje odzwierciedlenie w życiu duchowym (*vita spiritualis*), które również jest poddane rozwojowi¹. Życie biologiczne w swym rozwoju podlega doskonaleniu, a dokonuje się ono w podwójnym wymiarze: osobistym i społecznym, gdyż człowiek jest z natury bytem społecznym². Podobne doskonalenie dokonuje się na obszarze życia duchowego, a sakramenty są stymulatorami tego doskonalenia. W wymiar osobisty życia człowieka wpisane są sakramenty: chrztu, bierzmowania, Eucharystii, pokuty i ostatniego namaszczenia. Chrzt

¹ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 65 a. 1.

² *Tamże*.

jest zrodzeniem do życia duchowego (*regeneratio spiritualis*); bierzmowanie prowadzi do doskonałej wielkości i mocy; Eucharystia zachowuje w człowieku życie i moc; pokuta przywraca duchowe zdrowie; ostatnie namaszczenie usuwa „resztki” grzechu i prowadzi przygotowanego człowieka do wiecznej chwały. W wymiar społeczny życia człowieka wpisane są sakramenty kapłaństwa i małżeństwa; kapłaństwo jest składaniem ofiar nie tylko za siebie, ale i za lud, a małżeństwo jest przedłużaniem (*propagatio*) życia duchowego³. Intuicja św. Tomasza, aby tak ująć sakramenty w stosunku do życia duchowego człowieka jest ze wszech miar słuszna i godna podjęcia w dzisiejszym wykładzie sakramentów, choć wymaga nowych pogłębień, choćby dlatego, że jak u scholastyków wraz ze św. Tomaszem, tak i u teologów współczesnych występuje zasadnicze zakłopotanie sakramentem bierzmowania, zwłaszcza w jego związku z sakramentem chrztu⁴. W praktyce natomiast sakrament bierzmowania pozostaje wciąż sakramentem niedocenianym.

2. Rola bierzmowania w duchowym rozwoju ochrzczonego

Dla Doktora Anielskiego sakramenty stanowią „duchowy kosmos chrześcijanina”. Sakramenty, które niosą ze sobą jako skutek charakter sakramentalny (chrzest, bierzmowanie, kapłaństwo) stanowią wyznaczniki perspektyw życia duchowego, pozostałe zaś, biorąc pod uwagę ludzką słabość, służą utrwalaniu tych perspektyw.

Z woli Bożej w człowieku, według Akwinaty, istnieje istotna potrzeba doskonałości, odpowiadająca różnym etapom jego życia oraz różnym płaszczyznom jego działań⁵. Każdy etap życia człowieka i każde jego działanie domaga się „innej” doskonałości. Życie duchowe rozpoczyna się w człowieku wraz z chrztem, bierzmowanie natomiast jest wejściem człowieka na jakiś „doskonalszy” etap tego życia⁶. Dzieje się tak dlatego, że sakrament bierzmowania jest sakramentem: „pełni Ducha Świętego”⁷, „pełni Łaski” (nie ma odpowiednika w Starym Testamencie)⁸, „pełni doskonałości zbawienia” (nie konieczności)⁹, „umocnienia Chrystusem” (*confirmatio Christo*), który od chwili poczęcia był pełen Łaski i prawdy (J 1, 17)¹⁰.

³ Tamże.

⁴ „Quasi ultima consummatio sacramenti baptismi”, *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 11 ad 2.

⁵ „Hoc autem est de intentione naturae ut omnis qui corporaliter nascitur, ad perfectam aetatem perveniat; sed hoc quandoque impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte praeventur. Multo autem magis de intentione Dei est omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat”, *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 8.

⁶ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 1.

⁷ *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 1 ad 1.

⁸ *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 1 ad 2.

⁹ *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 1 ad 3.

¹⁰ *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 1 ad 4.

Skutkiem pierwszorzędnym dojścia człowieka, dzięki sakramentowi bierzmowania, do stanu doskonałości jest otwarcie się człowieka na wspólnotę. Wcześniej człowiek żył w odosobnieniu, jakby sam dla siebie, teraz zaczyna „komunikować” swoje działania innym¹¹. Św. Tomasz w tym miejscu swoich rozważań odwołuje się do symboliki bierzmowania, tego z Wieczernika oraz tego, które sprawuje Kościół, która wyraża ten skutek¹². Jest to zasadniczy rys Tomaszowej teologii roli bierzmowania w życiu duchowym chrześcijanina, który wymaga nowego podkreślenia w teologii współczesnej.

Duch Święty w sakramencie bierzmowania dany jest chrześcijaninowi „dla siły w duchowej walce”¹³, w czym wypowiada się zasadniczo ta „komunikacja”, o której wyżej wspomniano. Człowiek dostępuje zewnętrznego opieczetowania jakby sztandarem Chrystusa do walk duchowych (symbolika namaszczenia¹⁴), a więc wyzbywa się myśli o wyłącznym uświęceniu wewnętrznym — uświęceniu siebie, czyli, jak powie Akwinata w innym miejscu, „bierzmowanie uwalnia od małoduszności”¹⁵. Bierzmowany staje się członkiem *militiae christianae*, której duchowym wodzem jest biskup — szafarz sakramentu, podczas gdy ochrzczony jest „tylko” członkiem Kościoła¹⁶.

Obok wprowadzenia ochrzczonego na etap doskonałości życia duchowego i uzdolnienia do walki zewnętrznej bierzmowanie daje duchową władzę do spełniania w Kościele „pewnych świętych działań”, innych niż te, do których jest dawana władza w sakramencie chrztu. W sakramencie chrztu człowiek otrzymuje władzę do sprawowania tego, co służy zbawieniu własnemu; w sakramencie bierzmowania człowiek otrzymuje władzę do sprawowania tego, co służy walce duchowej przeciw wrogom wiary. Św. Tomasz opiera ten wniosek na podstawie Apostołów, którzy dopiero po otrzymaniu pełni Ducha Świętego występują ze swoją wiarą wobec nieprzyjaciół¹⁷. Tą walką, do której odwołuje się św. Tomasz, jest publiczne wyznawanie imienia Chrystusa¹⁸. Drugim uprawnieniem duchowej władzy do świętych działań, otrzymanym w sakramencie bierzmowania, jest możliwość przyjmowania innych sakramentów¹⁹. Na uwagę zasługuje Tomaszowe związanie sakramentu bierzmowania z sakramentem pokuty. Sakrament bierzmowania, zdaniem Doktora, udosko-

¹¹ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 2.

¹² Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 2 ad 1.

¹³ „Ad robur spiritualis pugnae”, *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 4.

¹⁴ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 4 ad 3.

¹⁵ „Episcopus confirmat puerum contra pusillanimitatem”, *In Epistula ad Ephesios. Prologus*.

¹⁶ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 10.

¹⁷ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 5.

¹⁸ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 5 ad 1.

¹⁹ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 5 ad 2.

nała skuteczność sakramentu pokuty; powoduje „pełniejsze” odpuśczenie grzechów, zwłaszcza nie w pełni świadomych i niedoskonale obżałowanych²⁰. Na uwagę zasługuje także pogląd, który św. Tomasz z Akwinu zaprezentował jako pierwszy, że bierzmowanie jest udziałem w kapłaństwie widzialnego Kościoła, a stąd i w kapłaństwie Chrystusa²¹.

3. Bierzmowanie — nowy świat możliwości duchowych

W nauczaniu św. Tomasza z Akwinu o sakramencie bierzmowania na pierwszym miejscu znajduje się chrystologiczno-pneumatologiczne bogactwo sensu tego sakramentu; jego pierwszym darem jest „pełnia Ducha Świętego”. Z pneumatologii sakramentu bierzmowania wynikają implikacje dla całości kształtu „mistyki sakramentalnej”; w tym sakramencie cała „mistyka sakramentalna” staje w obliczu przerażających energii Boskich, aby dzięki nim wejść na nowe drogi swego spełniania się. Przez „mystykę sakramentalną” należy rozumieć relację, jaka zachodzi między sakramentem jako darem i sakramentem jako zadaniem, bo każdy sakrament, jak z jednej strony jest wielkim darem, tak z drugiej jest i wielkim zadaniem. Analizując refleksję Akwinaty na temat sakramentu bierzmowania, obok bogactwa chrystologiczno-pneumatologicznego, na drugim miejscu należy wskazać, że jest to „sakrament duchowej otwartości”. Bierzmowany jest doprowadzony do doskonałości życia duchowego; w sakramencie bierzmowania otwierają się przed nim perspektywy autorealizacji, nie tylko w wymiarze indywidualnym, ale nade wszystko w wymiarze społecznym. Dzięki sakramentowi bierzmowania chrześcijanin staje się „całością duchową”, czyli jego egzystencja nabiera ostatecznego kształtu historycznego, nakładającego się na jego kształt biologiczny i psychiczno-duchowy.

Św. Tomasz z Akwinu w swej antropologii sakramentalnej jasno wykazuje, że bierzmowanie otwiera przed chrześcijaninem nowy świat możliwości duchowych, które poza tym sakramentem byłyby dla niego niedostępne. Bierzmowanie jako sakrament duchowej otwartości (przejście od indywidualium do wspólnoty) jest „sakramentem katolicyzacji”, czyli myślenia i życia chrześcijanina kategorią wspólnoty — Kościoła. Dzięki sakramentowi bierzmowania chrześcijanin „nakłada” na swoje życie duchowe katolicyzację (powszechność) misji Chrystusa i katolicyzację Kościoła.

Na tle tak zarysowanej nauki św. Tomasza z Akwinu o roli sakramentu bierzmowania w życiu duchowym chrześcijanina można lepiej zrozumieć tekst *Konstytucji dogmatycznej o Kościele Soboru Watykańskiego II*, w którym mówi o tym sakramencie odwołując

²⁰ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 7 ad 2.

²¹ Por. *Summa theologiae*, 3 q. 72 a. 10 ad 2.

się do nauki Doktora Anielskiego: „Przez sakrament bierzmowania (wierni) doskonalej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szerzenia wiary słowem i czynem oraz do jej obrony”²².

LA CONFIRMATION COMME LE SACREMENT DE L'OUVERTURE SPIRITUELLE DANS LA REFLEXION DE SAINT THOMAS

L'importante place dans l'anthropologie sacramentelle de saint Thomas occupe la confirmation. Thomas décrit la confirmation comme le sacrement, qui conduit du baptisé à l'excellent grandeur et à la force; qui commence „plus parfaite” étape de la vie spirituelle du baptisé; le confirmé devient la „plénitude spirituelle”. Grâce au confirmation, selon saint Thomas, le chrétien s'ouvre à la communauté et communique son activité à d'autres; devient le membre de la *militia christiana*. En conséquence, la confirmation est une clé du nouveau univers des possibilités spirituelle — possibilités sociaux, alors elle est „le sacrement de la catholicité”.

---

²² KK 11.